

# TARVYDAS JUOZAS

Gimė 1900 01 06 Palioniškiuose Plungės rajone,  
mirė 1973 03 29 Kretingoje

Pedagogas, literatūros tyrinėtojas, kritikas

Mokėsi Mikoliškės pradžios mokykloje, 1918 m. Plungės, vėliau Telšių Vyskupo Valančiaus gimnazijose, pastarąją baigė 1924 m. 1924–1928 m. studijavo Kauno universiteto Teologijos ir filosofijos fakultete.

Dirbo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoju 1928–1933 m. Plungės „Saulės“ gimnazijoje, 1933–1936 m. Kretingos pranciškonų, 1936–1940 m. Rokiškio J. Tumo-Vaižganto gimnazijoje, 1940–1943 m. Raseinių vidurinėje mokykloje, 1943–1944 m. Rokiškio gimnazijos direktorius, 1944–1951 m. Kretingos vidurinės mokyklos mokytojas. 1951–1955 m. buvo tremtyje Krasnojarsko srityje, paleistas 1956 m. apsistojo Liškiavoje, vėliau grįžo į Kretingą. 1962 m. išėjo į pensiją, dirbo Kretingos kraštotyros muziejuje konservatoriumi.

J. Tarvydas buvo neeilinis mokytojas. Dirbant Rokiškio gimnazijoje kasmet su mokiniais statydavo po spektaklį, rengdavo literatūros ir muzikos vakarus. Statė pjeses, kuriose išryškėdavo ne vien vaidybiniai, bet ir plastiniai, vokaliniai mokinių talentai. 1937 m. pastatė Vydūno pjesę „Žvaigždžių takais“, 1938 m. G. Hauptmano „Hanelę“, 1939 m. B. Buivydaitės operetę „Šviesutė“, sėkmės susilaukė 1940 m. pastatyta A. Naginskienės pjesė lietuvių mitologijos motyvais „Krūminė“. Mokytojas buvo suleidęs galias kūrybos šaknis gyvenime, tačiau 1940 m. rudenį suimta Tarvydo žmona žiemos pabaigoje iš kalėjimo sugrįžusi į Rokiškį vyro neberado – šis buvo iškeltas į Raseinius. J. Tarvydas 1943–1944 m. dar kartą grįžo į Rokiškio gimnaziją kaip jos direktorius, tačiau artėjant frontui, su šeima pasitraukė į Kretingą. Mokykloje ėmė gaivinti jaunųjų literatų sąjūdį, veikė prozos, poezijos, dramos, žurnalistikos, kritikos skyriai, leido savaitinį sienlaikraštį „Žaizdras“, vadovavo literatūros ir kraštotyros mėgėjų būreliui, rašinėjo spaudai, kūrė eilėraščius.

Literatūrinį darbą pradėjo dar gimnazijoje 1920 m. žurnale „Aušrinė“. Vėliau teatro kritiką, knygų recenzijas ir straipsnius pedagogikos ir lituanistikos klausimais spausdino knygoje „Lietuvių katalikų mokslo suvažiavimo darbai“, periodinėje spaudoje. Recenzavo J. Būtėno, Vaidilutės, P. Orintaitės, P. Vaičiūno, I. Simonaitytės ir kitų autorių kūrinius. Labiausiai nusipelnė literatūros dėstyto metodikos darbais. Bendradarbiavo su universiteto dėstytojais, rengė monografinio pobūdžio darbus, spausdino juos universiteto žurnale „Athenaeum“. Užsiėmė ir kalbotyrine veikla: tyrė J. Pabrėžos raštų kalbą, talkino kitiems kalbininkams, buvo geras tarmių specialistas. Parašė dvi plačias monografijas apie Valančių ir Pabrėžą, pasinaudodamas muziejuje sukaupta medžiaga, bet visa tai liko rankraščiuose.

Svarbiausi darbai yra studijos apie Šatrijos Raganos gyvenimą, kūrybą ir pedagoginę veiklą (išsp. „Athenaeum“, 1931–1937) Tarvydas redagavo ir Šatrijos Raganos „Raštų“ 7 tomą (1939 m.). 1959 m. išėjo Tarvydo sudaryta knyga „Iš lietuvių kalbos mokytojų darbo patirties (lietuvių kalbos gramatikos nagrinėjimas)“.

Parašė pjesę „Per audrą“, pastatyta 1925 m. Valstybės teatre, kurioje aukštinama kova už laisvę.

1938 m. iš sorbų kalbos išvertė ir išspausdino žymaus vokiečių pedagogo G. Kirschensteiner veikalą „Auklėtojo siela“.

Straipsniai įtraukti į knygas: „Kraštotyra“ (1971), „Lietuvių literatūros kritika“ (1972), „Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai“ (T. 2, 1936), „1965 m. mokslinės konferencijos pranešimų tezės“ (1965) ir kt.

Bendradarbiavo periodiniuose leidiniuose: „Ateitis“, „Athenaeum“, „Aušrinė“, „Kibirkštis“, „Kultūros barai“, „Lietuvis“, „Lietuvos mokykla“, „Pergalė“, „Rytas“, „Švyturys“, „Židinys“ ir kt.

Pasirašinėjo J. Žagaro, J. Žgrs., J. Žg., J. Trs. slapyvardžiais ir kriptonimais.

## **Knygos**

*Jaunujų literatūros bičiulių ugdymas vidurinėje mokykloje / J. Tarvydas. – Kaunas: Šviesa, 1972. – 134 p. – (Knyga mokytojui).*

*Šatrijos Raganos „Viktutės“ šaltiniai; Marijos Pečkauskaitės dienoraščių medžiaga / Juozas Tarvydas. – Kaunas: [s.n., 1937]. – 40 p. – Atsp. iš: Athenaeum, VIII, Kaunas, 1937.*

## **Redaktorius, sudarytojas**

*Iš lietuvių kalbos mokytojų darbo patirties : paruošta pagal antrųjų respublikinių "Pedagoginių skaitymų" medžiagą / [sudarė Juozas Tarvydas]. - Kaunas : Valstybinė pedagoginės literatūros leidykla, 1959. - 110, [2] p. : lent.*

*Šatrijos Ragana (Marija Pečkauskaitė). Raštai. T. 7 / redagavo Juozas Tarvydas. – 1939. – 282 p.: iliustr.*

## **Vertimai**

*Auklėtojo siela / Jurgis Kerschensteineris; vertė Juozas Tarvydas. – Kaunas: Šviesa, 1938. – 111 p.*

*Garniukas ir Šyviukas / Janas Vornaras; iš sorbų kalbos vertė Juozas Tarvydas; [ilustravo Haris Fiorsteris]. – Vilnius: Vaga, 1975. – 47 p.: iliustr.*

## **Šaltiniai**

*Baužys P. Brakonieriai. – Vilnius, 2005. – P. 183-188.*

*XX amžiaus mokytojai. – Vilnius, 1996. – P. 125-128.*

*Lietuvių rašytojų sąvadas. – Vilnius, 1996. – P. 224.*

*Lietuvių literatūros enciklopedija. – Vilnius, 2001. – P. 503.*

*Lietuvių literatūros kritika. – Vilnius, 1972. – T. 2, p. 450.*

*Naujokaitis P. Lietuvių literatūros istorija. – Čikaga, 1976. – T. 3:[1928–1944 m.], p. 515–516.*

*Paulavičienė R. XX amžiaus Lietuvos mokytojai. – Vilnius, 1996. – P. 125–128.*

*Plungės kraštas, 1253–2003. – Vilnius, 2004. – D. 1, p. 188.*

*Rokiškio J. Tumo-Vaižganto mokyklai – 75. – Rokiškis, 1993. – P. 99–102.*

*Vanagas V. Lietuvių rašytojų sąvadas. – Vilnius, 1996. – P. 224.*

*Zinkevičius Z. Rinktiniai straipsniai. – Vilnius, 2002-2004. – T. 3(2003), p. 583-584.*

*Aidai. –1979, Nr. 8, p. 366–368.*

*XX amžius. – 1937, geg. 5, p. 10; 1940, vas. 21(Nr. 42), p. 7.*

*XXI amžius. – 2002, saus. 23, p. 10; vas. 20, p. 7; 2004, saus. 14, p. 5, 16.*

*Gimtinė. – 1995, geg. 1/31 (Nr. 5), p. 2; 2001, gruod. 1–31 (Nr. 12), p. 8.*

*Literatūra ir menas. – 1974, Nr. 35, p. 6.*

*Naujas rytas. – 1972, spal. 28, p. 2; 1996, vas. 3 (Nr. 2), p. 4.*

*Pajūrio naujienos. – 2000, vas. 18, p. 8.*

*Plungė. – 2000, vas. 18, p. 13; 2005, spal. 28, priedas „Televizija“, p. 1; 2007, gruod. 7, p. 6.*

*Prie Nemunėlio. – 1991, Nr. 5, p. 3.*

*Švyturys. – 2000, saus. 5, p. 6.*

*Tarybinis mokytojas. – 1973, bal. 6, p. 4.*